

Ötödik-hatodik mélypont

Részlet az „Osztályharc” című pedagógiai szociográfiából

Ötödik-hatodik mélypont az elmúlt négy évből. Majdnem elkezdtem számolni, hogy valójában hányadik is, mert mintha hatnál is több lenne, de hát ez aztán már mindegy, valójában azért mégsem, hiszen ebből a műfajból alighanem mindannyiunknak van valami határértéke, ahonnan nincs tovább, ahonnan nem lehet a korábbi módon kikecmeregni, esetleg menekülni kell, esetleg ágnak dőlni.

A tanév persze megy tovább, hiszen megy tovább, csak valahogy itt a vége felé mintha némileg védtelenebb volnék. S olyan fájdalom közeli szorítás volt belül a hétvégén. Pedig nem nagy ügy, ami történt. Csütörtökön Misi és Robi hangoskodtak a reggeli felvonuláskor, mint szinte mindig, Sára, az ügyeletes tanárnő csendre kérte Misit, Misi visszabeszélt, Sára nem kezdett veszekedni, nem szokott, talán nem is értette Misi utolsó mondatát, hogy ő itt azt csinál, amit akar, ellenben István meghallotta, s behívatott bennünket az irodába. Nagy kiabálás volt, Misi ne képzelje, egy pillanatra sem, hogy azt tehet, amihez kedve van, mert majd nem lesz ballagás, meg nem maradhatnak itt egy napig sem, Robi magyarázkodott, hogy ő meg sem szólalt, de hát neki van épp elég a rovasán, szóval nem lett felmentve. Én ilyenkor csak ülök és hallgatok, ez egyfajta munkamegosztás, mondhatnám a módszert üllő és

kalapácsnak, hogy már valami vidám is keveredjék ide, ez a módszer a Mohácsi testvérek találmánya volt, hogy addig kell szorongatni az iskolákat, innen is, az oktatáspolitikát és a törvénykezés felől, onnan is, a civil jogvédelem, feljelentések felől, amíg az iskola nem idomul a követelményekhez. Nos hát mi már ilyen kalapács-csal formált intézményben másoljuk a modellt, némi módosítással, István képviseli a szigort, az engesztelhetlenséget, a büntetéseket, a szülők behívását, a számonkérést (amiből persze csak végső esetben, kiúttalan helyzetben lesz valódi intézkedés, magántanulói száműzetés például), szóval zuhog a kalapács, de valójában nem fájdalmat akar okozni, hanem azt a erőt (hangerőt) képviseli, amit a gyerekek otthonról jól ismernek, s épp ezért respektálnak is. Amennyire helyzetük, lelkük állapota, az otthoni viszonyok engedik. A mi részesezésünk, osztályfőnököké, hogy a részletekkel bajlódjunk, hogy a csendesebb hang is hallható legyen, hogy alkudozzunk, magyarázzunk, kérdezzünk, meghallgassunk, beszélgessünk. (Nem megoldás ez, nem is akar annak látszani, a megoldatlanságra valami kezelési mód.) Jött hát aztán ez a beszélgetés, épp három órám volt velük egymás után, az osztály is tudta, mi következik, nem először zajlik le ez a szertartás, hogy mondom, miután

már megvolt az ütközet, mit is kezdjünk magunkkal, miről is volna szó, ez az érzelmi föloldás és a lelki kötés helyzete. Hol találékony vagyok, hol kevésbé, hol csend lesz, olyan megrendülésszerű, hol meg veszekedés, értelmetlen és hiábavaló, hiába igyekszem. Nem is tudom, mi volt itt az ige, az mindig adódik valahogy, mindenestre Karolina közbeszólt, a lelegején, amikor még emésztették a hírt, a fenyegetések hírért, hogy úgyse rúgják ki őket, úgyse rúghatják ki őket. El kellett hallgattatnom Karolinát, így hát jött egy kis kiabálás, hogy értse már meg, nem tréfa az, amiről szó van, amit Misi, Robi a folyosón mond, mindenki füle hallatára, s idéztem kellett, szó szerint, másként nem hat, s hogy Misi végigpofozza az ötödikeket, hogy mit művelnek biológián, éneken, az botrány, az minden határt megsért, az az iskola felszámolása, ne hogy már üres fenyegetés legyen, amiről szó van, s közben persze egyre jobban kell azt is éreztetnem, hogy én azonban nem fenyegetni szeretnék, s még kevésbé a fenyegetést beváltani, Karolina úgy hátrál (jól van, értem na, abba hagyhassa a kiabálást), hogy az most épp valódi fegyverletétel. Folytathatom a fejmosást. Valahogy mindig a jövőjüket hozom szóba, mindenféle változatban, de csak vonakodva, zavartan, mert a huhogást magam se szeretem, s aztán jön a sze-

Jelenet a nagy erdőtakarítási akcióból

mélyesség, a magam gondja, a felnőtt-ség dolgai, a viszonyosságok, az iskolai viszonyok újratárgyalása, hogy a mi csatáinknak nem mi vagyunk a győztesei, ilyesmi, ami épp adódik. A Robi egyszerre csak közbeszól, hogy jól van már, elege van ebből, nem bírja, neki, ha így beszélek, mindig sírhatnékja támad. És szinte vallomást tesz, kicsit zavartan, kicsit dadogva, áll is föl közben, hogy ilyenkor az életére gondol, s megy Misi mellé, gondold te is végig, meg kellene változnunk. De tényleg. Az osztály közben vihog, nevetgél, minden mondatföredék után még jobban, hiszen a komikum el-lenállhatatlan, ez itt most bűnbánatot gyakorol, és tök komolyan, ilyen még nem volt, s hogy majdnem sír, hahaha, ez már tényleg komédia, a nevetés azonban Robit cseppet sem zavarja, hiszen érzi, hogy ez megértő, feloldó, zavart, elismerő nevetés.

Most persze jó lenne megállni, kicsit félrevonulva sírni, elsíratni magunkat, s talán ez látszik is rajtam, hogy mit tennék, ha tehetném, de az óra megy tovább, az eset következménye, hogy elúszik a három óra, végigbeszélgetjük, s ha elakadnék, kikapaszzkodnék az irodalom vagy a történelem felé, csak megszólal a kunyerálás újra és újra, hogy beszélgessünk

még. S beszélgetünk, holott ebben a műfajban nem vagyok valami jó, nem hiszem, hogy érdekesek a történeteim, nincsenek is történeteim, gyorsan szétfoszlanak, ha valamiért mégis mondom, hitetlenül, félszegen, adom elő őket, kissé provokálva a másik ásitozását, akár felnőttekről, akár gyerekekről van szó, s egy-egy elbeszélés után szorongat az érzés, hogy ez most mire volt jó, megint mertem vizet a lyukas vödörrel, szégyen, annyira kelene az önfeledtség, hogy sugározzon valami belső bizonyosság magam felől (talán ebből a kétségből fakad az írás), de hát nincs.

A harmadik órán aztán egyszer csak átszakad a gát, az a kis szivárgás, ami a róluk való írás ügyeként került szóba kérésként egyik-másiktól a közelmúltban, Robitól, Cintiától, az most egyszerre csak közös kérés lett, amit talán épp a hallgatásom vákuuma is gyorsított, írjak hát róluk egy könyvet, százezret is adok érte, kiabálta valamelyik, de ne személyesen, hanem úgy máshogy, mondta Bori, olyan nincs, az semmi, így hát még szavaztunk is, ki vállalja, hogy róla is szóljon ez a könyv, személyesen, saját nevén, mindenkinek fent volt a keze, már címe is van, teszem hozzá, Osztályharc, az frankó, mondja Regina elégedetten. S hogy mikor írom

már, mennyi idő kell hozzá, hát egy év, mondom (legalább nem fognak nyagogni az évről). De különben, írtam már rólatok, már könyvben is olvasható, és a farsangi darab is rólatok szól, persze, igen, de az más. Így hát ezekre a sorokra immár teljes felhatalmazást szereztem, noha eszembe sem jutott, hogy erre sor kerülhet.

Közben próbálom elérni a szülőket, hogy jöjjenek be, ez volt István kérése, nem tudom elérni őket telefonon, csak üzenek. Misi pénteken nem jött iskolába, valahogy azért erre számítottam, amikor túl nagy a feszültség, máskor is maradt már otthon, a szülők se érkeznek, így hát tanítás után kikanyarodtam a telep felé. Robi ugyan azt ígérte, hogy megvár ötödik óra után, de hazarobogott, bejelentve az érkezésemet, s el is szelelt, hogy ne legyen túlságosan kéznél, még pórul is járhatna. Az anyja legalábbis így értette a fia gyors távozását. Könyvű egyetértésen vagyunk, talán a bizalom van meg hozzá, talán a beállítódása segít, mindenesetre sosem fordult még úgy vele a sor, mint már nem egyszer, másokkal, hogy megbeszélni jöttem valami gondot, aztán el kellett szenvednem a tanári fajtámra, az összes kollégámra, az összes cigányra, az egész világra szórt átkokat.

Mint ahogy a folytatásban történt, kifelé tartottunk Robi anyjával, kikísért, s jött befelé éppen Misi anyja, s alighanem könnyelmű voltam, figyelmetlen, egyszerűen csak kedvezőnek tűnt a helyzet, itt van mellettem az egyik fél, támogatólag, kíséretül apróságok, akik örülnek a Géza bácsinak, hát akkor nincs szükség semmi óvatoskodásra, s amúgy sem drámai bejelentésről van szó, csak invitálásról, ami tulajdonképpen nem fenyegetés, hiszen hányadik iskolai útja ez már Ritának a fia miatt, s különben is tudja, minden nap átéli, hogy milyen nehéz a Misivel, mennyire könnyen elveszti a fejét, szóval mondanám, de Rita félbeszakít, s több percig tartó ordítózás, átkozódás következik, melyet itt sajnos nem áll módomban idézni, noha egyszer erre is sort kelle-ne keríteni, amit én nem gépelek ide be, az lényegében tömény szexuális mocskolódás volt, az igazgató és minden tanár vonatkozásában, aztán egy

Jelenet a nagy erdőtakarítási akcióból

külön szál, mely magában véve elég érdekes, az anya különös viszonya kamasz fia nemi zavaraihoz, hogy tudniillik, azokat nem abajgatjuk, azt a sok ilyen meg olyan lányt, akik az ő fiát ostromolják (természetesen a közönységesség nem állt meg a fia méltósága kedvéért sem, még rémesebb volt, rémesebbnek hatott, mint a tanárok gyalázása, ha lehet ilyen különbséget tenni egyáltalán), csak amikor az ő fia ezt az ostromot viszonozza. Azért sajátos ez a tétel amúgy, mert Misi sosem volt a lányok érdeklődésének a tárgya, noha túl vagyunk már a tőle való durva idegenkedés stádiumán (testes fiú, ápoltsága néha hiányos volt), legyeskedéséért nem neheztelnek eleve, valamelyest javult a fiús ázsiója, de még mindig inkább negatív tartományban van. Hogy miként látja saját fiát akár még dühödt indulatában is lányok csodájának, azt alighanem csak az magyarázhatja, hogy az elsőszülöttje épp fiú, s utána csak két lánya született. (A nagyobbikat már tanítom, s olyan szelíd, mintha vajból volna. Nem hallottam még egy hangosabb szót sem tőle. Igaz, csendesebbet is ritkán.) S épp a napokban erősítette meg a cigány közösségekről köztudott ismeret helyi érvényességét egy kolléganóm, a két testvér gyermekéről beszélgetve, hogy a Marika

és a Jóska helyzete teljesen más a családban, a nagyobbik, a fiú bármit megcsinálhat, nincs számonkérés, a kisebbik, a lány, már egy hármásért is komoly büntetést kap, ez persze furcsa, hiszen ebben a családban az iskola kitüntetetten fontos, egyházi kapcsolataik is elég erősek, de úgy látszik, erős lelki örökség, hogy a fiú és a lány az más.

Folyt tehát a tombolás, teljes hangerővel, az egyetlen közbevetésemre, hogy mindezt mivel érdemltem ki, olyasféle válasz érkezett, egy pillanatnyi megtorpanással, hogy az meg még nevetségessé is tett, még ha akaratlanul is, hiszen a durvaság visszavonva is kínos. Ő tehát nem jön be, tesz a ballagásra is, meg mindenre

és mindenkire. Közben a kiabálás érdeklődőket csalt a közelbe, férfi is volt köztük, a helyzet eleinte csak szörnyű volt, de lassan kezdett kényelmetlen-né is válni, hiába mondta mellettem a Robi húga tán, hogy szegény Géza bácsi, ez itt már kevés volt, valakinek le kellett volna ordítania Ritát, de erre Robi anyja nem vállalkozott, noha próbált volna vele szót érteni, s kitarított fia kritikája mellett, én nem vállalkozhattam, sosem bocsátotta volna meg, ez lett volna a minimum, s ennél még ott helyben sokkal rosszabbul is járhattam volna, a telepen nincs helye az önérzetnek, a közelebb jövők pedig nem érthettek semmit, így hát szó nélkül eloldalogtam.

Lett ebből két nap depresszió, Géza, te erős vagy, mondják a kollégák, Sárának az a baja, hogy nem lehet megszabadulni ezektől a történetektől egy pillanatra sem, noha ő nem a támadásokra gondol, hanem csak a szükséggel, a nyomorúsággal való szembesülésre, a segítő beavatkozásra. Én valóban addig izgatom magam ilyesmivel, amíg valami rajtam múlik, ha tehetetlen vagyok, tudok eltávolítani. De az agresszió az más, az a lélek legbensőbb tereit dúlja fel, az egy nehezen gyógyuló seb. Otthon néhány napig halottan járok-kelek ilyenkor.

Hétfőn még elmesélem Istvánnak a fejleményeket, megegyezünk abban, hogy Misi nem bűnhődhet duplán az anyja miatt, hisz eleve miatta bűnhődik. Aztán megérkezik a két anya, nyugodtan, békében, Rita bocsánatot kér, hogy nagyon sajnálja, de annyi baj van ott, Istvánnal is csendes ígéretet, hogy megértették, megértik, ez az utolsó figyelmeztetés, igen, jogos, felsőhajthatnék, de még elárulnám magam.

TAKÁCS GÉZA (Pápa, 1953.) magyar-történelem szakos tanár. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végzett Szegeden, 1976-ban. 1981-ben kapott történelem szakos diplomát a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Az idejét javarészt különböző iskolákban töltötte. Harminc éve ír mindenfélét mindenfelé, az Alföldtől, a Hajdú–Bihari Naplótól és a régi Mozgó Világtól az Új Könyvpiacig, az Iskolakultúráig és a Kommentárig. 2003-ban jelent meg az Önkonet gondozásában Iskolapróza Egy szabad iskola problémái című könyve, majd Kiútkeresők. A cigányok iskolai reményei címmel 2009-ben jelent meg szociográfiája a Magyarország felfedezése sorozatban. Szerkesztette a Taní-Tani című alternatív pedagógiai folyóiratot, s Iskolakép címmel volt egy rövidéletű saját folyóirata. Jelenleg a monori Kossuth Lajos Általános Iskola tanára. 2013 áprilisától az Új Pedagógiai Szemle főszerkesztője.